

GALESIA Polu koyoto epi'ehina fayahi

¹ Poluita nani aposolo bo nohugo ya'ma bo moneuba noho melifi'ehina yabe. To bona'magi lili'naga meli nete'ahana yabe. Yesu Kilisito to aimo fili'ehinaguti le'mo ho ti'ehina bouba, afotifu Hu'ma ya'ma ai'a kaga'alo aposolo lolo hu'ohuna yabe. ² To nani nalalu'nigihi luga'a maga nehana'a enali hiti moneka nohutoti ya'ma Yesuhi naga'a Galesia metoga minete bi'ahana bona'i lenali fayahi ya'ma koyoto nolepunagihe.

³ Afotifu, Hu'mau to Sipi Boti Yesu Kilisito aitogati lehe'mose'na hiti fuluna'a hiti lenalitoga minomo tito mineno.

⁴ Yesu ai afotifu Hu'ma ai kaga'alo ya'ma ho tilina kana'alo foipanauba lele'mo sibina nohinogo gulu ho letalina'mu yabe luto lali foipanati'mu yabe luto ya'ma ai'a gufa'a h'emi'ehina yabe. ⁵ Ya hu'ehina'mu Hu'mamofihi gi'amu fokehi liba liba huto mino lito buto minalibe. Ma'naka.

Ka lamana'a fato'i mone meni'ibe

⁶ Lenali ya'ma Kilisitohi lehe'mose nasanagu molo emilabe luto elesa molo epi'ehina bomofitoga mino hepi bati hite meminese lenemegeza hi emilete fato monolugu ya'ma bite lenegekesa melete kehelilata nehabe. Nani ya'mu ya'ma nehana'amu topa hoto oho luto nolu lepolobe. ⁷ Ka lamana'a ya'ma fato fato ka meni'inaya fa'mene bona'i luga'amagi Kilisitohi ka'a ya'ma li sibina

hilupi lite fato mono ka lu lepitemono komopatini li sibi sibi hite yamofihisuhi hilata nehabe. ⁸ Nanifito kokulumaguti agelo moneubafi ka lamana'afaha'alo lu lepiluta logo hepalugu naga'i lolo hiluta'aloko ni'ibe. ⁹ Ya'ma kaga koyapa'i lu'ohuta ana'ago aku'i nolube. Mone'amagi ya'ma ka lamana'afaha'alo lu melepi'ahanamo lu sibi hite fato'mofihilolo hite lu lepilana ya'ma logo hepalugu naga'i lolo hilana'mu yabe luto aku'iyama nolube.

¹⁰ Ka noluna ya'ma bona'magi bu gete laga'akehelilabe luto nolufihe? O'e. Hu'mau ai'abu genogo bati hilibe luto ya'ma nolube. Nani ya'ma bona'magi nani kumu kehelinogo tilibe luto foyayama nolufihe? O'e, to nani bona'magi nani kumu laga epesilina'mu sa sa nohufiye? O'e, Ya'ma hutita Kilisitohikele kele bo'alo loto huto meminotita'mu yabe.

Polu aposolo lolo hu'ehinamofihihapa'a

¹¹ Nalalu'nigita nani ya'ma kaga lu lepilugi kehelilo. Ka lamana'alu lepi'ohunamo yamofihibona'magi enegekesakehelite yamofihili huto hi'ahana meni'ibe. ¹² To melugu bona'magitogati meli'ohube. To bona'magi menelepi'ahana. Yesu Kilisitou ai'asigo lu hokolo huto huto lu nimi'ehinamo ni'ibe.

¹³ Nani koyapa'i Yuta bo nohuto lali folagahatigu minoto ana'inalolo huto moloto hu'ohuna'alu lepugo keheliahabe. Nani ya'ma komopa'ni ule'ale huto Yesuhi ka'akeheliahana bona'ikalana'i molo epoloto enahalube luto enoho lifi he'mito enele'mo sibina sabana hu'ohunamo

ni'ibe. ¹⁴ Yuta yagapana'i nafalu'nigihi enebe lig-ito ito'nigihi afo'nigihi to tatatigihi ka'ani ya'ma limi lalibe luto ana kauba amuya moloto minal-ibe luto luloto ya'ma amuya moloto ya hulata hu'ohunamo ni'ibe.

¹⁵ Ya hulata hu'ohunamoya Hu'mau ai'a ya'ma afeha'aga ito'nifihi ipagu nohugo bu goloto mehi nimito nele'mo eto huloto ai'a foya'a lilube luto elesa molo nimi'ehinamo ni'ibe. ¹⁶ Elesa molo nimi'ehina ya'ma keheligo tigo ka'a ya'ma fegutoga bona'i enalitoga ka lamana'a lu yege hoto ya'ma luto lu hofa talane luto pana'amofihi hapa'a lu huto huto nelepi'ehina. To ya hu'ehinaya ana kagamu'i ya'ma nani fato'i lu nimilo luto bona'magihi suhi lolo huto loka meho epolo'ohunamo ni'ibe. ¹⁷ To Yelusale hep-atoga aposolo kohe tete lolo hite mine'ahana'a bu enagalube kagamu'i enoloka halube luto meti'ohunamo ni'ibe. Anaga mebuse ka me'i mone Alebia metoga fotoga buto minoto i behe huto Tamasiko hepatoga buto nehete'ohuna. ¹⁸ Nehetito nohugo yalo kufu kana loebe mon-ebe nobigo Pitahi bu galube luto Yelusale hep-atoga nehetugo ai hiti loe salelegu mino'ohu'ina yabe. ¹⁹ Ya huto nohu'igo aposolo bo luga'a bu meenogobe. Sipi Bomofihi gona'a Yemesihi ya'ma aigo bu go'ohuna yabe. Yana bona'magi aposolo nele'mo ho meti'ahanagi Hu'mau ai'ago nele'mo ho ti'ehina. ²⁰ To ya'ma nolunaya mone faga menolube. Ya'ma fayahi nokoyona Hu'mamofihi bulo lama'naka luto fayahi nokoy-obe.

²¹ Yelusale hepatoga ya huto minoloto'ni

ya'ma Silia metoga to Silisia metoga ya'ma buto mino'ohuna yabe. ²² To Yutia melugu Yesuhi pana'alobo'a ya'ma nogokabalo bu mege'ahana yabe. ²³ Enali ya'ma bona'i luga'amagi kag'a lago ya'ma lite keheli'ahana: Kalana'i molo letoto lohoto ho lifi'ehina Yesuhi ka li sibina hilube luto hu'ehina bomo aku'i i gelehe huto bona'i ya'ma Yesuhi ka lamana'a lu noepibe. ²⁴ Ya lite lilete ya'ma hapa'a kehelite nani kumu yabe lite Hu'mamofitoga fokehi hete enegelo hi'ahanamo ni'ibe.

2

Aposolo bona'i luga'amagi Poluhi lili'na'amu kehelite mele'ahana

¹ Ya hulago kufu kana'a 14 nobigo ya'ma Banabasi hiti le'ali Yelusale hepatoga aku'i i behe huto bulototi'a Taitasihi ya'ma le'moto buto moneka bu'ohuta. ² Yamofihi fa'mene ya mebu'ohube. Hu'mau ka'a lu hokolo huto lu nimi'ehinalo ya'mu bu'ohuna yabe. Ya'ma fegutoga bona'i ka lamana'a ya'ma lu huto huto lu epilata nohuna ka ya'ma mono kalo enigihiti bo enali'anisigo li nupa hite suguna nehago beto hu epi'ohuna yabe. Nani ya'ma foya'a kohe toto lito mino'ohuna'a to aku'i yatai lito nom-inana'a yamofihi fa'menena lolo hu lalibe luto nani foya'nimu buto beto epi'ohuna yabe. ³ Ya hulago enali ya'ma Taitasi Giliki bo nohinaya yana'mu Hu'mamofihi kaga kehelise bo ya'ma Yuta bo lolo hilibe luto gufa'alo laga huse'na'a hiti minalibe lu memolo ete'ahana yabe. ⁴ Aku'i ema afetoga bona'i luga'a enali minete fagalo

bo ya'ma ete folagahatigu suguna'i nehetite mine'ahanamagi enali ya suhi huto gufa'a laga hu etalune lite li'ahabe. Lali Kilisitoga buto molo emiloto minoto li mele'ahana kamofihi nagalugu memino'ohutamo ni'ibe. Enali yamofihi hapa'a bu galune lite nelite keya ka lu laga huto lu'ehinamofihi kele kele'i panana'a ana suhi hite kagagu lele'mo malalune lite kofohi kapo o'ehina. ⁵ Enali ya bomagi lali'i lele'mo afetoga malalune lite nelago lali ka lamana'amofihi hapa'amu kaba hu lepolo'ohuta ya'ma ka lamana'auba lenalitoga buto le'mo amuya malalibe luto ka'ani he'mito kana'a mone'ya hiti mege'i memolo'ohutamo ni'ibe.

⁶ Ya higo enali mono kaba bona'magi mone fato ka hiti memele'ahana yabe. Enali lusi kaba bona'i mine'ahafi ya memine'ahafi nani keheli bati mehube. To ya nehafi menehafi kehelugo fa'menena ni'ibe. To Hu'mau ai bona'magihi enugufa'anigo bu goloto enele'mo ho tila limila menohibe. Komopa'ani bu goloto ya nohibe. Ya huto ni'inaya nani Yelusale hepatoga buna yupahi ya'ma mono ka kaba bona'i enali kosaba ka mone lu menimi'ahana yabe. ⁷ Enali ma lite keheli'ehite: Hu'mau ai Pitahi ya'ma Yuta bona'i enalitoga ka lamana'a lu huto huto lu epilibe luto lu eto'ehinamo ana suhi huto nani ya'ma fegutoga bona'i enalitoga ka lamana'a lu huto huto lu epilane luto lu neto'ehina, enali ya'ma keheli'ahana yabe. ⁸ Pitau ai Hu'mamofihi amuyalo ya'ma Yuta bona'magihi aposolo lolo hu'ehina. Ana suko huto nani ya'ma Hu'mamofihi

amuyalo fegutoga bona'magihi aposolo lolo hu'ohuna. ⁹ Ya hulago Yemesiugo Pitaugo Yoniugo mono'mofihi enikibina bo nehafihe lite keheli'ahana yamagi Hu'mau pa sose foya'alo le'mo hetofa hu'ehibe lite nani kumu ya lite keheli'ahana. Kehelilete lalalutifu yabe lite Banabasi hiti le'eyanugu li'ahana. Ya hilete lenali fegutoga bona'magitoga Hu'mamofihi foya nelinogo laliti Yuta bona'magitoga nelinogo huto minalune lite lu mele'ahana. ¹⁰ Enumuhi meni'ina bona'i enali limite nehana'a i pebisa meho epolose enehe'malane lite nelite ya'ma kaga'asigo lu nimi'ahana. To ana foya emasana amuya moloto li'ohube luto kehelito nohunalo nohube.

Atioki hepato Polu Pitahi ka emeki'ehina ka'a

¹¹ To Pitau ai Atioki hepato olago ai mone bati mehina suhi huto higo nani bu go bati huloto li gehesa nehago asaga bona'magihi bulo ka emeki'ohuna yabe. ¹² Kohe toto ya'ma fegutoga bona'i Hu'mamofihi ka'a kehelise'namagi hiti Pitagi hiti nose'na monekoluguti nelago aliha'a ya'ma Yuta bona'i mone luga'a Yemesiu enoho lifi'ehina'amagi elago bu enogoloto enali kumu luto lesa'a lu'ehina. Lesa noligo fegutoga bonatoga nose'na menose mo sito enali'i he'mi epolo'ehina. Fegutoga bona'i enali hiti enugufa laga mehuse'na minalibe lite lu mele'ahana bona enali kumu lesa lu'ehina. ¹³ Ya huloto buto lelito ola lelito bula nohigo Yuta bona'i luga'a lalu'agi ana suhi hite kenetufa'ani loe hiti bona'magihi suhi lite Pitahi le'mo laga

hina'a hago Banabasiu enalitoga molo emito enali suhi huto lesa lu'ehina. ¹⁴ Ya hite minete ka lamana'amofihi kapogu fotogo hite mebago bu enogoloto'ni ya'ma bona'i luga'a enali enogobisalo ya'ma Pitahi ya luto lu emi'ohuna: Kai ya'ma Yuta bomo nohataya Yuta bona'i lolo huto moloto yanagu mebane. Fegutoga bona'i enali lolo hite melete nehananagu nobane. To kai henabe luto ya'ma fegutoga bona'i enali Yuta bona'i lolo hite melelete nehananagu bilabe luto lu laga hu'ahana? Ya bati mehu'ehibe luto ka emeki'ohuna yabe.

Yuta bona'i hiti fegutoga bona'i hiti keheli ule'ale hi'ahana'mu yabe luto enubuto bilata nohibe

¹⁵ Lali ya'ma fegutoga bona'i sibigopa minelata nehana bona'i huto mehune. Yuta bona'i huto hu'ohutaya, ¹⁶ yama luto kehelilata nohune. Moseu keya ka lu'ehina ya ema keheliya iloto foya'a lelito buto minenogoti foipanati su halina'a meni'ibe. Yesu Kilisito kumu yabe luto keheli ule'ale huto foipanati meminenogo komopatigu le'mo bati hu'ehinogo minalune'mu hune. Ya luto keheliloto keya ka lu'ehina ka'amofihi foya'a lito buto minenogo foipanati meminenogo minalune luto Yesu Kilisito kumu keheli emi'ohune. Keya ka lu'ehina kamofihi mege'i melelata nehanaya Hu'mau enele'mo lamana hilina'a ya'ma meni'ibe. ¹⁷ To lali Yuta bona'magita Kilisitotoga buto i hepiloto foipanati su halibe luto nohutaya fegutoga bona'i tegi huto foipa nasana lilata nohutogo yana'mu henabe luto lilune? Kilisito ya'ma foipana lilo

luto lele'mo bati hulata bo nohifihe? Ya luto meni'ibe. ¹⁸ To nani tatatifu Moseu lu'ehina kaga yata'a kehelise amuyamofihi le'mo laba huto he'mito Kilisitohi kagalo mege'i nomolona bomofita aku'i i gelehe huto Mosehi kaga mege'i malalo linogo nani kumu keheligo lama'naka luto foipa bo nohibe lite lilana'mu yabe. ¹⁹ To ya'ma keya ka lu laga huto lu'ehina kamofihi nagalugu mone memino'ohunaya keya kamu'i fili'ehina bo tegi huto lolo huto ana kamofihi nagalugu menominobe. Hu'mamofi kumu yabe luto minalube luto ho ti'ohunamo ni'ibe. Nani anamofihi foipana lilata nohuna'mu Kilisito hiti malipu yafalo fili'ehina moneka le'ehe'ahana lolo hu'ehinaya. ²⁰ Ya hu'ohunaya yatai ya'ma minoto lito nohuna ya'ma nani'nigo minoto lito mehube. Kilisitou komopa'nigu minoto lito nohigo nugufaloti minoto lito nohuna. Ya'ma Hu'mamofihi pana'amu keheli ule'ale huto minolatana nohuto minoto lito nohube. Ai ya'ma komopa'a nanitoga mololoto minoto lito hina'a nani kumu yabe luto gufa'a he'miloto fili'ehinamo ni'ibe. ²¹ Yesu nofilito Hu'mamofihi lehe'mose'na'a nele'mo hetofa hu'ehinamo ni'igo ya'ma li sibina huto he'miluna'a meni'ibe. Lu laga huto lu'ehina ka'a ema'alo keheliloto foipanati meminago Hu'mamofitoga lele'mo lamana higo mino'ehinalo ni'itita ya'ma Kilisitou ai'a fili'ehina'a fa'menena lolo hitine.

3

Keya ka hiti to Hu'mau kaga molo'ehina'a hiti

¹ Oho, Galesia bona'ise. Negi nagi'a lenali ya'ma ki'afu lenele'mo gopa napa hu'ehigo Kilisitohi ka lamana'alo ahe'mi'ahabe? Nani Yesu Kilisitohi malipu yafalo hago fili'ehinamofihi babeyafa'a lolo huto lu lepi'ohugo lenubutu bu go akutete bu ge'ahanamo ni'ina. Henabe luto aito-gati he'mi'ahabe? ² Nasana mone kumu lenoloka halube. Kehelite lu nimilo. Lenali Hu'mamofihi Sikalafu'a hiya hite li'ahabe? Moseu keya ka lu'ehinana kehelite lilete li'ahana ni'ifihe? O'e, ya'ma meni'ibe. To Kilisitohi ka keheli bati hilete lenemehi emilete li'ahanamo ni'ibe. ³ Hena'mu negi nete mine'ahana ni'ibe? Hu'mamofihi Sikalafu'mofihi kapo'alo hapi hite lelite tite bi'ahanamo yabe. Ya'ma yatai he'mite tafa kapomogu bite nehetilafihe? ⁴ Lenalitoga kalana'i meletago huto hu'ehina nasana asaga'i ya suhi huto lenugupisalo ti'ehinamo fa'mene ni'ifihe? Ya huto meni'ibe luto nekesa nokehelube. ⁵ Hu'mau ai'a Sikalafu'a molo lepolola to amuya nasana lenalitoga topa hose'na huto hula nohina bouba henabe luto ya nohibe. Keya ka keheliya ite mege'i melelago lenele'mo bati hulata nohifihe? To Kilisitohi ka lamana'a keheliya ite agoya hu emilago lenele'mo hetofa hulata nohinamo ni'ifihe? O'yo, ya'ma ni'ibe.

⁶ Mono kagu Abalahahi hapa'a ya'ma lite fayahi keye'ahanamo ni'ibe: *Ai Hu'mamofihi agoya hu emito minago ya'mu lama'naka luto bati hina bo yabe luto lu molo eto'ehina.* ⁷ Ya'mu ma lite kehelilo. Hu'mamofihi agoya hu emilata nehana'a enalisigo ya'ma Abalahahi panana'a lamana'a nehabe. ⁸ Fegutoga bona'i enali

Hu'mamofihī agoya hu emilenogo yamofihī foipana'ani li he'mi epalalibe. Koyapa'i mono bukugu Hu'mau ai'a Abalahahi ka lamana'a lu emi'ehina ya'ma lite kehelite mono kagu fayahi ma lite keye'ahanamo ni'ibe: *Kai agoya hu nimi'ahatalo lusa gi keto'ohuna ya'ma melugu bona'i asagatoga li su halube'mu hibe.* ⁹ Ya'ma Abalahau keheli ule'ale huto agoya hu emilata hu'ehina hetofa kapogu giyaka ito bu'ehina. To enali ana hite Hu'mamofitoga agoya hu emilata ana kapoloko ite bilana'a enali lusa'agu bi falalabe.

¹⁰ To Moseu keya ka lu'ehina kagagu bi felelete ai mege mege nehana bona'i enali gumi'ani tinago salafa'a minalana'mu yabe. Hena'mube? Yamofihī mono bukugu ya'ma lite fayahi keye'ahanamo ni'ibe: *Moseu keya ka lu'ehina kaga yege yege'na ni'inagi yamofihī mone nesi kegi'a mege'i memelese he'milana'a enali gumi'uba ho epalalibe.* ¹¹ Bona'i mone'amagi Moseu keya ka lu'ehina kagagu bite i hepilite nehago ya'ma Hu'mau enele'mo bati hilina'a ya huto meni'ibe. Yamofihī hapa'a ahuto hu'ehibe. Yamofihī mono bukugu kaga mone ma luto ni'ibe: *Hu'mamofihī keheli ule'ale huto agoya hu emilago le'mo bati hu'ehina bouba ai minoba minoba huse'na'a lilina'mu yabe.* ¹² To keya ka mege'i malalata nehana Hu'mamofihī keheli ule'ale hite agoya hu emilata nehanalo enele'mo bati hilina'a meni'ibe. Enali keya ka mege'i malalata nehanamagi ana kaga lu'ehinana'a mone nesi'a mehe'mise asaga'i hu baga ilana bona'magi ana nehanalo minoba minoba

huse'na lilana'mu yabe. To ya mehilanamagi enali gumi'ani tilina'mu yabe luto keya kagu ni'ibe.

¹³ Ya huto ni'inaya keya kamomu'i lalitoga gumi'i ho'ehina'a kilisitou ai gupisa'alo li'ehina yabe. Ya huto keya kamofihi gumi'mofihi nagaluguti gulu ho leto'ehina yabe. Ananamomu'i mono bukugu ma luto ni'ina: *Yafalo halana bomofitoga gumi'i tilibe.* To Kilisitou ai lali kumu luto malipu yafalo fililoto ya'ma gumi'iloti lubuto bi'ehinagihe. ¹⁴ To ai henabe luto ya huto fili'ehibe? Hu'mau Abalahahi lusa gi emito ka molo'ehina'a ya'ma fegutoga bonatoga hiti li huto hilibe luto yabe. To lali Yesu Kilisitoi kehele ule'ale huto aitoga agoya hu emiluta bona'i nohune luto Hu'mau ai Sikalafu'i epilube luto lu molo'ehina'mu yam'a keheliloto lilune'mu hune.

Keya ka hiti to Hu'mau kaga lu molo'ehina hiti

¹⁵ Nalalu'nigita, nani babeyafa'a moneto lu moloto lilugi kehelilo. Bona'i loemale'i etali ana'ina mone kumu lite lu mu tifite fayahi kayala'ina etali moneuba lito ligofa hoto gupisalo ka mone molo emito loka hoto fayahi kayalina'a meni'ibe. ¹⁶ To yana'mu Hu'mau ya'ma Abalaha to panana'a lenele'mo hetofa hilube luto mu tifito limito lu'ehinamo ya'ma panana'a asaga kumu melu'ehinamo ni'ibe. Moneko'i Kilisito kumu lu'ehinamo ni'ibe. ¹⁷ Nani ya lu lepi'ohuna ka hapa'a ya'ma nolube. Hu'mau koyapa'i mono fe'nohi kumu lu mu tifito lenele'mo hetofa hilube luto lu molo leto'ehinamo ni'ibe. Ya hulago aliha'a kufu kana 430 nobigo Moseu keya ka lu'ehina ka'a huto hu'ehina. To keya ka

lu'ehina ka'a aliha'auga Hu'mau lu leto'ehina ka'amofihi be meligilina'mu yabe. Ya'ma yata'a lu molo'ehina ka fenene mehilube'mu hibe. ¹⁸ Hu'mamofihi mono lusamofihi lubuto bise'na'a ya'ma keya kaguti ni'itita yamofihi Hu'mau kaga lu leto'ehina kagaguti melutita'mu yabe. Ya hu'ehina'a ya'ma meni'ibe. Hu'mau henabe luto Abalaha lusa gi eto'ehibe? Abalahau keya ka kehelito mege'i molo'ehinalo ni'ifi? O'e, ai Hu'mau lu molo eto'ehina ka'alo yabe. To lali lubuto bise'na'a lilutana ana huto ai lu molo leto'ehina ka'alo ni'ibe.

¹⁹ Yamofihi ya'ma keya ka lu'ehina ka'a ya'ma hena'mube? Lu laga hu'ehina'mu ana'ina foipana lolo hulata nohutamofihi hapa'a lu huto hilibe luto nolelepigo Hu'mau molo'ehinamo ni'ibe. To molo lito buto minoto yamofihi lele'mo hetofa hilibe luto lu eto'ehina bo Abalahahi pana'a Yesu Kilisito huto hulenogo keya kamofihi kana su halibe luto lu'ehinamo ni'ibe. To keya ka lu'ehina ka'amo ya'ma agelo luga'amagi kokulugaluguti limite folaghatigu nohina bo Mosehi yanugu melelago lu limi'ehinamo ni'ibe.

²⁰ To Hu'mau Abalahatoga ya'ma lusamofihi kaga molo'ehina'mu ai'asigo molo emi'ehina. Agelo bona'magihi ya'ma epilago enali lite epi'ahanamo ya'ma meni'ibe. To folaganugu minana bo meni'ibe. Hu'mau ai'a moneko'i nohina bo ai'ago ya'ma lusamofihi kaga lubuto bise'na'a limi'ehina yabe.

Moseu keya ka'a huto hilinamofihi hapa'a

²¹ To Moseu keya ka lu'ehina kauba ya'ma Hu'mau lu limito molo'ehina ka'a be ligilifihe?

Ya huto meni'ibe. Keya kauba lali le'mo amuya moloto minolata nohuta nasana ni'itita yamofihi lama'naka luto keya ka lu'ehina kauba foipanati li he'mi letenogo Hu'mamofihi bulo lamana bona'i nehabe luto ligo minaluta kapoti huto hitine. ²² Ya hu'ohutaya lali melugu bona'magita asaga'i foipanamofihi amuya nagalugu nohutogo yamofihi hapa'a mono bukuguti li huto hite mele'ahanamo ni'ibe. Ya hulago yana'mu ya'ma Yesu Kilisito kumu luto keheli ule'ale huto agoya hu emutogo lenubuto bilube luto lu molo leto'ehina yamofihi legeya'a liluta ahuto ni'ibe.

²³ Yuta bona'i lali koyapa'i ya'ma lali Yesu Kilisitotoga keheli ule'ale huto agoya hu emise kapo huto mehigo keya ka lu'ehina kauba naga'i limigo nagalugu mino lito buto nobutogo keheli ule'ale huse'namofihi kauba huto hu lamana hu'ehina. ²⁴ To keya ka yauba kaba hu letoto lele'mo bebe sose kapo lolo hulago nohutogo Kilisitotoga lele'mo malago ya'ma alihi Yesutoga agoya hu emito Hu'mamofitoga lele'mo lamana higo minaluta'mu yabe. ²⁵ Lali agoya hu emise'namofihi kapo'a huto higo analo nobunogo keya kamofihi kaba'alo menominune.

²⁶ To lenali ya'ma Yesu Kilisito kumu keheli ule'ale huto agoya hu emuta'mu yabe lite yata'isi asaga'i Hu'mamofihi yagapana'a lolo hite nehabe. ²⁷ Mono nagami'i feletele Kilisitotoga molo emi'ahana silaga'i Kilisito'i legegeto suhi molo emite hepi'ahana. ²⁸ To ya hu'ehina'mu Yuta bona'i nehana to fegutoga bona'i nehana, kele kele'i yagapana'i lolo hite tina'a limina'a hite mine'ahana, fa'menego minelata

hi'ahana boana'i fato hite minelata hi'ahana. Yamofihī su ho'ehigo yatai lenali asaga'i Yesu Kilisitotoga bite hepīte moneko koguna lolo hi'ahabe. ²⁹ Lenali Kilisitohi naga'i lolo hi'ahana ni'inogomo yana'mu Abalahahi panana'a lolo hite nehite Abalahahi yogo fe'nohi Hu'mau molo etalube luto lu eto'ehina ya'ma asaga'magita lenali'na lolo hilube'mu hibe.

4

¹ Mone ma luto lilugi kehelilo. Pana'i lagaso'asiuba ai afo'afu fililenogo asaga yogo fe'nohi li nupa huto lilina pana'uba ai lagaso'asi nohinogo fa'mene enali keke keke pana'i kaba nehana tegi huto kaba nehi etabe.

² Lagaso'asi nohinogo go'agi afo'agi enali yogo fe'noha'a kaba hi etalana'mu yabe. To afo'afu kana'a molo'ehinaya tupa hulenogo aku'i lilina'mu yabe. ³ Ana suhi ya huto lali koyapa'i Hu'mamofihī kagu olopa bona'magi suhi huto memīnose melugu bona'magi lu laga hi'ahana ka mege'i mololata hu'ohuta yabe.

⁴ Ya hulago aliha'a ya'ma kana'a molo'ehina ya'ma su nohago Hu'mau pana'a ho lifigo limito melugu o'ehina yabe. Ana pana'mofihī ito'afu melugu a'i yabe. To ana pana'uba huto huloto ai Mosehi keya kamofihī agoya hu etoto mino'ehina. ⁵ Mino'ehina'mu lali ya'ma keya ka lu'ehina kamofihī nagaluguti gulu ho letelenogo Hu'mau lele'mo aitoga malalibe luto hu'ehinamo ni'igo lali Hu'mamofihī pana'a huto hilune'mu hune.

⁶ To lenali Hu'mamofihī pana'i lolo hite nehana yabe luto Hu'mau pana'amofihī Sikalafu'uba

komopatigu ho lifigo limi'ehina. Limito no-higo lali Hu'mamofi kumu: Oho, Apaobe lula huto nominone. ⁷ Ya hu'ehina'mu lenali kele kele'i yagapana'i lolo hite nehanagopa Hu'mamofihi pana'a nehabe. To ai panana'a nehabe luto Hu'mamofihi mehi emise'namofihi ai felisa nasanamofihi afo'afu bo lolo huto nem-inabe.

Polu Galesia bona kumu keke'i lu epolo'ehina

⁸ Fegutoga bona'i lenali koyapa'i Hu'mamofi kumu keheliya meise faga faga lugefamofihi nasana kele kele'i hi epite minete nagalugu minete agoya hi epelete mine'ahana yabe. ⁹ To yatai lenali Hu'mamofihi hapa'a bu go fotogo nehabe. Ya'mu ya'ma luto lu nolepube. Lama'naka. Hu'mau lenali'i bu lenogoto nohibe. Ya higo fa'menena gusunupa'a meni'ina felisa meni'ina yamofihi henabe luto aku'i lenogobisa emite ya'ma felemagihi nasana'mu agoya nehi etete neminabe? ¹⁰ Ya hite nehite, Hu'mau kehelinogo bati hilibe lite fato fato yupahi kanalo to ikahi o boloto filito hu'ehina nohina kanalo to melekehi kufugu kanalo to lenekesa keheli keheli nehite fuli minelata nehana yabe. ¹¹ Foya'nimofihi legeya'a lenalitoga huto mehinogo fenene hilibe luto kehelugo aku'i keta gofa nohibe.

¹² Nalalu'nigita, nani buka tito lilugi. Nani lenali suhi huto Moseu keya ka lu'ehina kamofihi nagaluguti nele'mo ho tigo ho tito nohube. Lenali nani suhi ya'ma bu go bati hite bu gete lilo. Lenalitoga mino lito nobugo lenali laga mehina nasana lolo mehi nete'ahanamo ni'ibe. ¹³ Lenali keheli'ahabe. Nani koyapa'i keke'i

luse'na nebesilago yata'a hapi huto ka lamana'a lu lepi'ohunamo ni'inagihe. ¹⁴ To nugufa'nigu bati mehigo keta lepesi tegi hu'ehinaya nani fa'mene kosele'i melenoho'ehinamo ni'ibe. To mu lenipa hu'ehinamo ni'ibe. Lenali bu negete Hu'mamofihi agelo'a le'malana suhi hite nebe tigite nele'me'ahabe. To ana huto Yesu Kilisitohi le'malana suhi hite nele'me'ahabe. ¹⁵ Ke, kana'a ya yupahi lenegelo sipi bite mine'ahanamo ya'ma yatai hiyaga nobibe? Lenali hapatini'mu lama'naka luto ma lu lepilugi kehelilo. Lenali lenubu he lilune lite lilenogomo fa'mene he lite nani'i nele'mo bati hite kimilune nelite lite fa'mene nimitita'mu mine'ahana yabe. ¹⁶ To yatai kana'amofihi ka lamana'a lu nolepuna'mu yamofihi fatehe bonatini lolo nohufiye?

¹⁷ Ya'ma faga mono ka lu lepilata nehana bona'magi lenele'mo netibe. To ya'ma nehana lenele'mo bati hilabe menehabe. Le'mo kela ho tila hilenogo nani kumu sibina hi netete enali'ani enigi'ani le'mo saga hilune lite amuya melete nehabe. ¹⁸ Ana'ina lamana'amu yabe luto lenofokehi holata nohuta ya'ma bati hutomo ni'ibe. Lenalitoga buto minona yupahifi ya'mago meni'ibe. Kana'amu kana'amu lolo hilata nehinogo bati hilube'mu hibe. ¹⁹ Panana'nimagita, nani lenali kumu luto keke'i luse aku'i nokehelube. Ana'magi yagapana'i ketalune'mu nehite keke'i lilata nehana, ya suhi huto keke'i luse'na sipi aku'i nokehelube. Kilisitohi babeyafa'a suhi huto lenalitoga huto hilibe luto lenali kumu kehelugo keta nebesilata nohibe. ²⁰ Lenalitoga mele'isi buto lenogobisalo

fato fato suhi huto kaga lepilube luto kehelilata nohuto lenali kumu negekesa yigi yigi nohube.

Hegago Selago etali keya'mofih

²¹ Moseu keya ka lu'ehinamofih agoya hu etalune lite lilata nehanamagita, lenoloka nohenogo lu nimilabe. Lenali keya ka lu'ehinamofih fayaha'a nasana leka sete keheli fotogo mehafihe? ²² Yagu'ya ma lite keyete mele'ahanamo ni'ibe: Abalahahi ai pana'a loemo eteketo'ehina. Mone'i ya'ma kele kele pa'aua keto'ehina. To mone ya'ma mina fi emi'ahana a'uba keto'ehina. ²³ To kele kele a'uba keto'ehina yamofih fa'mene huto hu'ehina. To mina fi emi'ehina a'uba keto'ehina ya'ma Hu'mamofih bulo lu emi'ehina ka'alo ya'ma keto'ehina. ²⁴ To ya ka'amofih komopa'agu nekisa'a mone ma luto ni'ibe: Ana ate loemo etali Hu'mau lu mu tifise ka'a loemo yamofih babeyafa'a lolo hi'aha'ina. Lu mu tifisemofih kaga'a mone ya'ma Sainai kosaguti lu huto hu'ehina yamofih komopa'agu nehana bona'magi enali keya ka lu'ehinamofih kele kele'i hi etete neminabe. Yamofih suhi huto kele kele a'i Hegahi yagapana'a lolo hi'ahana. ²⁵ To Alebia metoga Sainai kosamofih kumu Hegahi kosa yabe lite lilata nehabe. To Hegau ai Yelusale hepatoga fa'mene metoga mino'ehina anamofih babeyafa'a nohibe. Yelusale hepa'i ya'ma Moseu keya ka lu'ehinamofih megusa'a lolo hite nehana bona'magihi koto hepa'animo ni'ibe. ²⁶ To kokulumagu Yelusale hepa'mofih ni'ina yauba mina fite emi'ahana a'i Selau ai suhi huto

yamofhi ni'ibe. Yalo'i minete lite nehana bona'i ya'ma keya kamofhi nagalugu menehabe. Ya hu'ehina'mu ana hepa'uba itotifu lolo hu'ehibe.

²⁷ Ya hu'ehina'mu mono bukugu fayahi mone Sela kumu ma lite keye'ahanamo ni'ibe:

Namopa a'uba yagapana'i hiti huto meketose mino'ahata,
kai komopakagu bati huto kehelibo.

Kai kagabu'i ginogo

yagapana'i meketose mino'ahata
keke'i meluse kaika kegelu bito minobo.

Hena'mube?

Ai baha'auga he'mi eto'ehina a'uga
yagapana'i ketalina'mu yabe.

Yagapana'i babu luto huto hilenogo
ai bo hiti nohina a'mofhi
be ligilina'mu yabe,

ya luto ligo keye'ahana yabe.

²⁸ Nalalu'nigita, lali Abalahahi pana'a Isakaha supo huto Hu'mau lepi'ehina ka'alo huto hu'ohune.

²⁹ Fa'mene huto hu'ehinauga Hu'mamofhi Sikalafu'mofhi ka'alo huto hu'ehina bomofhi ya'ma kalana'i mele etete luga ka li emi'ahana. Ana suhi yata'isi ya'ma huto hulago keya ka lu'ehina kamofhi mege mege hite foya nelina bona'magi kalana'i mele letelata nehabe.

³⁰ To ya hu'ehinaya mono bukugu ka'a hena hena huto ni'ibe? *Kele kele a'mo hiti ai pana'a hiti etali'i etoho lifi he'minogo bi'ino. Kele kele a'mofhi pana'auga yogo fe'nohi aitoga li memalalibe. Mina fite li emi'ahana a'mofhi pana'auga ai'asigo lilibe,* lite keye'ahanamo ni'ibe.

³¹ Yana'mu nalalu'nigita, lali ya'ma kele kele a'mofhi yagapana'i menohune. Mina

fite emi'ahana a'mofihi yagapana'a nohutaya. Hu'mamofihi Sikalafu'mofihi fe'nohi nasana'a lilutamo ni'ina'mu yabe.

5

Tafa'a nagalugu meminalutamofihi ka'a

¹ Naga'i melepinogo minalabe luto Kilisitou ai'a gulu ho leto'ehinamo ni'ibe. Ya hu'ehina'mu bona'i luga'amagihi enali Mosehi keya kamofihi nagalugu aku'i lenele'mo melenogo kele kele'i hi etalabe lite nelinogomo o'e lite amuya malalo.

² Nani Poluita lu lepilugi kehelilo. Lenali keya kagamu'i lugufa laga huto minalune lite keheli epilana ya hite, Kilisitohi lenehe'mose'nauba lenalitoga fa'menena lolo hilina'mu yabe. ³ To aku'i lenelepi bati hilugi kehelilo. Mone'amagi enali keya kagamomu'i enugufa laga hilanamagi enali keya kamofihi mege mege'i hite melete foya'a lelite bilana'mu mone kegi'a he'milete sibina hilana'mu yabe. ⁴ Lenali luga'amagi keya ka kehelinogo foipanati meminenogo Hu'mamofihi bulo lamana bona'i nohune lite nelana lenali Kilisito hiti hepitemu tifi'ahanamofihi laga hilete nehago aitogati lenehe'mose'na'a nehe'mibe.

⁵ To lali ya'ma Hu'mamofihi Sikalafu'mofihi keheli ule'ale hu'ohuta'mu yabe luto foipanati meminenogo Hu'mau lele'mo bati hu'ehina bona'i minalune luto yamofihi agoya hu etoto minolata nohune. ⁶ Yesu Kilisitotoga buto i hepito minaluta ya'ma lugufa laga huse'na to lugufa laga mehuse'na li nupa napa huto mone'na

legeya'a meni'ina futu'a yabe luto lilune. Keheli ule'ale hulatanamofihi fayaha'a komopatigu minelenogo komopati bona'i asagatoga malaluta'muko legeya'a yabe lilune'mu hune.

⁷ Lenali mono'mofihi kapo'a bati hite lelite nebinogo moneuba hena huto kapo fi hekini lo lepalago ka lamana'amu henabe lite lene-megesa hi emi'ahanamo ni'ibe? ⁸ Hu'mau elesa molo lepi'ehina bouba ai'amofihi lenogo'na hoto ya suhi mehu lepolo'ehinamo ni'ibe. ⁹ Enali kaga lilanana'ani ma luto ni'ibe: Mone yisiti nesi'auga palau'a nose'nagu limiloto nominago beleti nose'na yeye bito hofa toloto бага ilina'mu yabe. ¹⁰ To lenali nanitoga bilabe luto kehelugo keta mehigo lu nolepube. Sipi Bomofitoga hep-ilata'mu yabe luto Hu'mamofihi fuluna'a lenugufaga ni'ilina'mu nani nokeheluna suhi huto lenali kehelilana yamofihi buto so kilune luto nokehelube. To lenele'mo sibi hulata nohina bo ai yisitiu nose'nagu minalina suhi huto ya'ma foipana'amofihi nona'a lilina'mu yabe.

¹¹ Nalalu'nigita, nani bona'magihi enugufalo Hu'mamofihi keya kamofihi laga huse'na keya'a hiti minalabe luto fi lehe toto bu'ohuna ni'itita kalana'i lenugufalo minalibe luto lu epito minotita ya'ma Yesuhi malipu yafalo fili'ehina yamofihi ka'a lu nolepuna'mu mu lenipa hulata nohinamofihi su hatita'mu yabe. ¹² To lenele'mo sibina hilata nehana enali'ani enugufa'ani asaga'i hobe laga hibe hite minalana ni'inaya nani negelo bilube.

¹³ Nalalu'nigita, anamofihi nagalugu mone meminalabe luto elesa molo lepi'ehinamo

ni'ibe. To nagalugu meminanza'mu yabe lite lenugufamofih bita hulata nohina nasanamofih kekele' mehi etalo. Komopatini epilete ai he'menogo ai he'menogo hite minalabe. ¹⁴ Moseu keya ka lu'ehina ka'a li nupa huto hapa'a mone'mofih ma huto ni'ibe: *Kaika'mu kehelilata nohata ya suhi huto kalalukagi kumu kehelito komopaka epilane.* ¹⁵ Lenali ma he'mise. Yagamagi suhi lite ai heni etago ai heni etago hite asaga'i sibina hi lalabe luto kaba hu bati hilo luto lenegekesa nolube.

Tafa komopatimofih legeya'a hiti to Sikalafu'mofih legeya'a hiti

¹⁶ Mone ma luto nolube. Lenali fana meha'a hiti Hu'mamofih Sikalafu'uba lilina ka lilina ka hite melete hilo. Ya hilete tafa komopatiniuba ana'ina'mu bita hulata nohina nasanamofih foya'a melilo. ¹⁷ Tafa komopatini ya'ma laga'auga Sikalafu'mofih lu бага lu emilata nohibe. To Sikalafu'mofih nasanauba tafa komopatimofih ana huto lu бага lu emilata nohibe. Ya hilete etali luba sabo hite mina'igo lenali ana'ina lolo hite melete hilune lite babahi hite mele'isi ya mehabe. ¹⁸ Sikalafu'uba lenele'mo lolo hu'ehigo Moseu keya ka lu'ehinauba ya'ma kibina botini lolo mehilina'mu yabe.

¹⁹ Tafa komopatinimofih foya'a ya'ma suguna nasana ni'igopa ahuto hulata nohibe. Ma huto hulata nohinamo ni'ibe. Moko lise nasana to foipa nasana hiti asaga kolotana'a lugufamofih buya hulata nasana yabe. ²⁰ To faga lugefa

nasanamofihi fokehi holatana, nalisanauba komopa'ani li sibi hulatana, fatehe bona tegi hilata nehana to gulu gulu bilata nehanana luba sabo hulatana, siko hulatana, enali'ani keheligo tigo amuya meelata, to loko hite mine luga luga nehite minelata nasana. ²¹ To enipakafa enehete enele'mo laba hilatana to bia nagamito nete minelata nehana, nose'na li goli fite hiti ne su helatana to ana'ina luga'a ya suhi hite lilata nehana ya'ma nasana'mu koyapa'i alu lepi'ohunamo ni'ibe. To ya'ma aku'i yatai lenegekesa lito lu nolepunagihe. Ana foipana lilana'a enali Hu'mamofihi kapo'agu bi mefalalana'mu yabe.

²² To Sikalafu'mofihi legeya'a ma suhi huto hulata nohibe. Mehi lepito komopatini lepilata nohina, lenegelo bise'na hulata nehana, mino fulu huse'na, kosele'i melenohose bati huto minose'na, lenele'mo bati hulatana, komopatini lamana hite minolata, foyagu agoya emilata nohuto Hu'mamofihi kaga'a mone kegi'a mehe'milata, ²³ legeso huto limito minolatana lenugufamofihi laga lepesise'na kaba hilata nasana yanamo ni'ibe. ²⁴ To Yesu Kilisitohi naga'i lali tafa komopatimofihi bita hulata nasana to foipana'mu enuluhaya ilatamofihi aho filigo fa'menena lolo hu'ehinamo ni'ibe. ²⁵ Sikalafu'mofihi amuya'alo minoto lito nohutaya ya'mu Sikalafu'mofihi kapoloko mege'i moloto bilune. ²⁶ Lugufa'uba hofa toloto ai fitu fenogo ai fitu fenogo nehinogoti bona'magihi komopa'anigu sibina hilina nasana melilune. To siko ai hu etenogo ai hu etenogo yanamu'i ya

mehilune.

6

Keta'a hiti nasanalo ai he'menogo ai he'menogo hilutana

¹ Nalalu'nigita, lenali folagahatinigu moneuba foipa foya li huto hulenogo lenali Sikalafu'i hiti nehanamagita leniginaga fi etenogo yamofihi fulu hite le'mo bati bati hilo. Ya nehitetini lenimi'i malalana'mu limite ke lalagi kaba hilo.

² To keta lenoholata nohina nasana yamofihi ai he'menogo ai he'menogo nehite Kilisitou ka lu molo'ehinamofihi ya'ma bati hite kehelilana'mu yabe. ³ To bo moneuba fa'mene lusi bo menohina'auba ai'a kumu nani sipi bo nohube luto hapa'a futu'a suhi huto ni'igo kehelilina'a ai keheli sibina huto negi nose suhi nohilina'mu yabe.

⁴ Yana'mu folagahatiniguti mone'amagi eto eto hite hapa hapatini bu go bebe salo. To hapatini mone bati hinogo bu gelete ana hapa hapatini lenegelo bise kamofihi huto hilina. Yamofihi lenalitini lite melete hilana yanauba li huto hilibe. Bona'i mone'amagihi hapa'aniga keheli melete legegeto hilafi lite ya melilo. ⁵ Foyamofihi ketana'a aguna ito le'mo eto eto huto afo'agita lolo huto nohune.

⁶ Kilisitohi mono ka kehelite neminana bo lenali ana ka le'mo eto eto nehana bo lenali ana'ina guna ite epilabe.

⁷ Lenali komopatinigu keheli fetaga mehilo. Hu'mamofihi mi'i mele'ahanamofihi meni'ibe. Bona'magi enali foya lilanalo minete yamofihi legeya'ago lilana'mu yabe. ⁸ Mone'a enali tafa

komopa'anilo kehelite tafa komopa'animofihi foya ya'ma fililatana li huto hilana'mu yabe. To mone'amagi enali Sikalafu'mofihi foya lilana enali minete Sikalafu'mofihi legeya'a enemehi mefilise mino kosaba huse nasana lamana'a lilana'mu yabe. ⁹ Ya huto ni'igo ana'ina lamana'amu ya'ma kosele'i mehose amuya moloto lito ho tito hilune. Buto kosele'i melahalutamofihi Hu'mau molo'ehina kana'alo minoba minoba huse nasana li huto hilutana yamofihi legeya'a lilune. ¹⁰ Ya nohuto kana'ati ni'igo bona'i asaga'magihi lemehi epito hetofa hu epalalune. Ya nehinogoti mono kagu ligibo enali'ani lalalutigihini nasana ya'ma lelito tito enele'mo bati hilune.

Lipoti molo epito keke'i lu epolo'ehina

¹¹ Lenali fayahi napa'a ya'ma nani nayaha'niloti koyo'ohuna. Ya bu galo. ¹² Bona'i luga'amagi enali enugufa'ani le'mo ho tilata nehanamagi lenalitini lenugufa keya'i gufa laga hu'ehina'a hiti minalabe lite amuya meelata lenegekesa lite nehabe. To enali enugufaga henabe lite laga nehabe? Hu'mamofihi keya'a enugufaga minalibe lite nehana'a meni'ibe. Ya'ma Kilisitou malipu yafalo fili'ehinauba ya'muko lele'mo bati hilina ni'ibe lite lilenogomo Yuta bona'magi kalana'i mele epilabe. Enali ya'ma kehelite kete higo Yuta bona'i kalana'i mele lepalalana'mu hu lalibe lite enugufa laga nehana yabe. ¹³ To enugufaga keya'i laga hi'ahana bona'i enali Moseu keya ka lu'ehina ka mone kegi'a mege'i menemalabe. To lenali ma lite nekehelibe. Lenali hiti enali

hiti keya'a hiti nehite molo emilenogo enali'ani enugufa'ani lelite tilune'mu nehabe. ¹⁴ Nani ya'ma ana'ina'nimufi yana'mu melube. Sipi Boti Yesu Kilisitohi malipu yafalo fili'ehinamofihi ya'ma ka'a moneko kumu liyafa huto lu emilata nohube. Yana'mu yabe luto melugu nasana fulupa ito kisililatana'mu kehelinogo metilibe. To ana huto melugu nasana'mu kehelito mege'i molo'ohunamofihi bu nogogo nele'mo kefefehihilina'mu yabe. ¹⁵ Lugufalo Hu'mamofihi keya'i laga hu'ehina ya ni'ifihe? Laga mehu'ehina ya ni'ifihe? Yamofihi ya'ma lamana'a meni'ibe. Kosaba lemehati hiti minaluta nasana moneko'isi lamana'a ni'ibe. ¹⁶ Yagu'ya mineme bite mine'ahana'a lenalitoga Hu'mamofitogati fuluna'a to keke'i luse'na'a lenele'mo bebe sese'na minomo tito minalibe. Ya nehinogo Hu'mamofihi yagapana'a silagatoga ya'ma minalibe.

¹⁷ Ma kaga lu nolepuna su halibe. Kalana'i mele netete nehago nufuhe'i nugufalo ma ni'igo yamofihi nani Yesuhi keke bo'a nohube. Yamofihi hapa'a huto hulata nohinamo ni'inagi kaga ya'ma lu nolepuna mamofihi le'mo gupilo bo moneuba keta foya aku'i menimilina'mu yabe.

¹⁸ Nalalu'nigita, Sipi Boti Yesu Kilisitohi lenehe'mose'nauba komopatinigu mino lito buto mineno. Lama'naka.

Ka Lamana'a Mono'i Lu Mu Tifi'ehina Ka Yabe
The New Testament in the Benabena Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Benabena

copyright © 1982 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Bena-bena (Benabena)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-09-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 Mar 2023 from source files dated 9 Oct 2020

429cb299-5ab9-51c4-8857-9de5c72f8388